LANDSCAPE SCIENCE

ISSN 2786-5665 (print)
ISSN 2786-5673 (online)

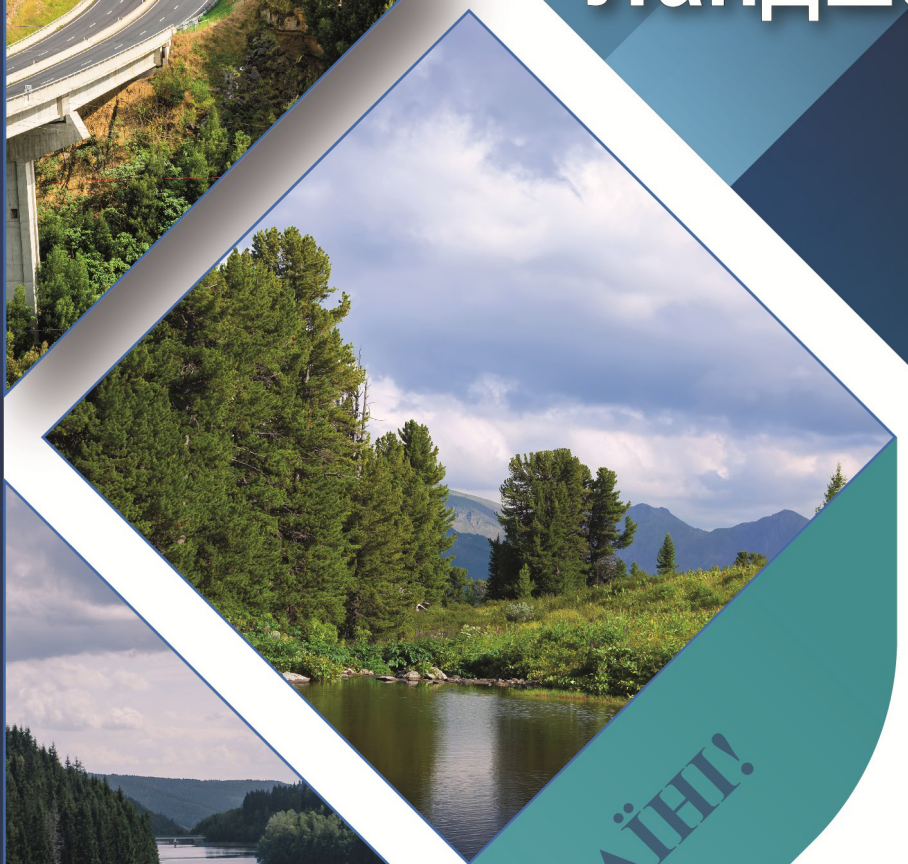
10.31652/2786-5665-2025-7-1-118

Ідентифікатор медіа: R30-01570

Ландшафтознавство

СЛАВА УКРАЇНІ!

2025
7(1)

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

ISSN 2786-5665 (print)
ISSN 2786-5673 (online)
DOI: 10.31652/2786-5665-2025-7-1-118
Ідентифікатор медіа: R30-01570

Landscape Science

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО

2025
7(1)

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

2025

Науково-теоретичний журнал «Ландшафтознавство»

В Україні ландшафтознавство активно розвивається з 50-60-х років XX ст. За минулі роки опубліковано значну кількість монографій та наукових статей присвячених ландшафтам України. Однак, наукового періодичного видання з ландшафтознавства й на початку XXI ст. немає. Журнал «Ландшафтознавство» перше в Україні науково-теоретичне видання, що виходитиме два рази упродовж року. Його засновниками є: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (наукова школа антропогенного ландшафтознавства) та Українське географічне товариство (асоціація ландшафтних екологів). Журнал публікує наукові праці присвячені природним (натуральним, натурально – антропогенним і антропогенним) ландшафтам, історії їх формування, сучасному стану, структурі і типології, картографуванню, регіональним відмінам, раціональному використанню, охороні та прогнозу розвитку. У журналі рецензії на монографічні видання, підручники і навчальні посібники, а також оригінальні статті присвячені проблемам пізнання ландшафтів загалом й зокрема, України. Серед інших рубрик – «Наші ювіляри», «Пам'ятні дати і події», а також науково-популярні – «Ландшафтні перлини України», «Ландшафт і мистецтво» та ін. Редколегія журналу «Ландшафтознавство» буде вдячна за обґрунтовані зауваження та конструктивні доповнення щодо кожного опублікованого видання.

Редколегія журналу «Ландшафтознавство»

Журнал «Ландшафтознавство» включено до переліку наукових фахових видань України **(категорія Б)** в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії в галузі географічних наук за спеціальністю 103, 106.

Scientific and theoretical journal «Landscape Science»

In Ukraine, landscape science has been actively developing since the 50-60s of the twentieth century. In recent years, a significant number of monographs and scientific articles on the landscapes of Ukraine have been published. However, there is no scientific periodical publication from landscape studies even at the beginning of the 21th century. The journal «Landscape Science» is the first scientific-theoretical publication in Ukraine, which will be published twice a year. Its founders are: Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Scientific School of Anthropogenic Landscape Studies) and the Ukrainian Geographical Society (Association of Landscape Ecologists). The journal publishes scientific papers on natural (natural, natural-anthropogenic and anthropogenic) landscapes, history of their formation, current state, structure and typology, mapping, regional differences, rational use, protection and development forecast. The journal reviews monographs, textbooks and manuals, as well as original articles on the problems of knowledge of landscapes in general and in Ukraine in particular. Among other rubrics – «Our anniversaries», «Memorable dates and events», as well as popular science – «Landscape Pearls of Ukraine», «Landscape and Art» and others. The editorial board of the journal «Landscape Science» will be grateful for well-founded comments and constructive additions to each published issue.

Editorial Board of the Journal «Landscape Science»

The journal «Landscape Science» is included in the list of scientific professional publications of Ukraine **(category B)** which may publish the results of dissertations for the degree of Doctor of Science, Candidate of Science and Doctor of Philosophy in the field of geographical sciences in the specialty 103, 106.

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ЗАСНОВАНИЙ У 2021 р., ВИХОДИТЬ 2 РАЗИ НА РІК.
ЗАСНОВНИК: ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
АДРЕСА:
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО,
УКРАЇНА, 21001, М. ВІННИЦЯ, ВУЛ. ОСТРОЗЬКОГО, 32

2025
7(1)

LANDSCAPE SCIENCE
SCIENTIFIC AND THEORETICAL JOURNAL

FOUNDED IN 2021, IS PUBLISHED TWICE A YEAR
FOUNDER: VINNYTSIA MYKHAILO KOTSIUBYNSKYI STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

ADDRESS:
VINNYTSIA MYKHAILO KOTSIUBYNSKYI STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY,
UKRAINE, 21100, VINNYTSIA, OSTROZKOHO STREET, 32

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №11 від 21 травня 2025 року)

Редакційна колегія

Денисик Григорій Іванович – ***головний редактор***, д.г.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Воловик Володимир Миколайович – ***заступник головного редактора***, д.г.н., професор кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Канський Володимир Станіславович – ***відповідальний секретар***, к.г.н., доцент, завідувач кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Андрейчук В'ячеслав – доктор геолого-мінералогічних наук, професор, керівник закладу геоекології, факультет географії та регіональних досліджень Варшавського університету, Польща.

Воровка Володимир Петрович – д.г.н., професор, завідувач кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна.

Гудзевич Анатолій Васильович – д.г.н., професор кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Вальчук-Оркуша Оксана Миколаївна – доктор габілітований, університет імені Адама Міцкевича у Познані, Польща.

Шига-Плута Катаржина – доктор, інститут фізичної географії та екологічного планування, університет імені Адама Міцкевича у Познані, Польща.

Круглов Іван Станіславович – д.г.н., доцент, завідувач кафедри фізичної географії, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна.

Лаврик Олександр Дмитрович – д.г.н., професор кафедри екології та географії, Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна.

Канська Вікторія Володимирівна – к.г.н., доцент кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Сонько Сергій Петрович – д.г.н., професор, завідувач кафедри екології та безпеки життєдіяльності, Уманський національний університет садівництва, Україна.

Війна Інна Миколаївна – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Денисик Богдан Григорович – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Атаман Людмила Василівна – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Яцентюк Юрій Васильович – д.г.н., професор кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.

Editorial Board

Denysyk Hryhoriy – ***Chief Editor***, Doctor of Sciences (Geography), Professor, Honored Science and Technology Figure of Ukraine, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Volovyk Volodymyr – ***Deputy Editor-in-Chief***, Doctor of Sciences (Geography), Professor of Geography Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Kanskyi Volodymyr – ***Executive Secretary***, Associate Professor, Head of Geography Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Andreychouk Viacheslav – Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Head of the institution of Geoecology, Faculty of Geography And Regional Studies University of Warsaw, Poland.

Vorovka Volodymyr – Doctor of Sciences (Geography), Professor, Head of Department of Ecology, General Biology and Environmental Management, Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University, Ukraine.

Hudzevych Anatoliy – Doctor of Sciences (Geography), Professor of Geography Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Valchuk-Orkusha Oksana – Doctor Habilitated, Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland.

Szyga-Pluta Katarzyna – Doctor, Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland.

Kruhlov Ivan – Doctor of Geographical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Physical Geography, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine.

Lavryk Oleksandr – Doctor of Geographical Sciences, Professor at the Department of Ecology and Geography Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine.

Kanska Viktoriia – Associate Professor of Geography Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Sonko Sergiy – Doctor of Sciences (Geography), Professor, Head of the Department of Ecology and Life Safety, Uman National University of Horticulture, Ukraine.

Voina Inna – PhD in Geography, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Denysyk Bohdan – PhD in Geography, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Ataman Lyudmila – PhD in Geography, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Yatsentiuk Yuriy – Doctor of Sciences (Geography), Professor of Geography department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine.

Науковий консультант: **Шищенко Петро Григорович** – член-кореспондент НАПН України, професор кафедри географії України, доктор географічних наук, Заслужений діяч науки і техніки України.

Scientific consultant: **Shyshchenko Petro** – Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Professor of the Department of Geography of Ukraine, Doctor of Sciences (Geography), Honored Science and Technology Figure of Ukraine

Погляд редколегії не завжди збігається з позицією авторів

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

- **Денисик Г. І., Атаман Л. В., Безлатня Л. О.**
СІЛЬСЬКІ ЛАНДШАФТИ РІВНИННОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН, НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ 6
- **Кравцова І. В., Огілько С. П.**
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: АНАЛІЗ ТА
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТОВАНИХ САДОВО-ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ 19

ЗАРУБІЖНИЙ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ ДОСВІД

- **Ситник О. І.**
ЕКОТОНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ:
ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ 34
- **Рожі Т. А.**
КОНСТРУКТИВНО-ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО
ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 49

ЛАНДШАФТ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

- **Кізюн А. Г.**
КОНСТРУКТИВНО-ЛАНДШАФТОЗНАВЧЕ РАЙОНУВАННЯ РОЗВИТКУ
ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У МЕЖАХ ПОДІЛЛЯ 56

- **Война І. М.**
ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТІВ
ВІННИЧЧИНИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ГЕОТУРИЗМУ 66

- **Омельченко В. С.**
РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОЛИННИХ ЛАНДШАФТІВ
МАЛИХ РІЧОК СЕРЕДНЬОГО ПОБУЖЖЯ 75

АНТРОПОГЕННІ ПРОЦЕСИ І ЯВИЩА В СУЧАСНИХ ЛАНДШАФТАХ

- **Канський В. С., Канська В. В., Денисик Б. Г.**
ЯРУЖНА ЕРОЗІЯ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ В ЛІСОВИХ
АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТАХ 86

- **Коптєва Т. С.**
ПОВЕРХНЕВИЙ КАР'ЄРНО-ВІДВАЛЬНИЙ ЯРУС ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИХ
ЛАНДШАФТІВ КРИВОРІЗЬКОЇ ЛАНДШАФТНО-ТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ 95

- **Лебедовський А. В.**
ПРИРОДНА (НАТУРАЛЬНА Й АНТРОПОГЕННА) ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУЧАСНИХ
ЛАНДШАФТІВ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ 106

CONTENTS

THEORETICAL FOUNDATIONS OF LANDSCAPE SCIENCE

- **Denysyk Hryhoriy, Ataman Lyudmila, Bezlatnia Liubov**
RURAL LANDSCAPES OF THE PLAIN PART OF UKRAINE: CURRENT STATE, DEVELOPMENT DIRECTIONS 6
- **Kravtsova Iryna, Ohilko Stanislav**
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN GEOGRAPHICAL RESEARCH: ANALYSIS AND VISUALIZATION OF DESIGNED GARDEN AND PARK LANDSCAPES 19

FOREIGN EXPERIENCE IN LANDSCAPE SCIENCE

- **Sytnyk Oleksiy**
ECOTONES IN RESEARCH BY FOREIGN SCIENTISTS: A REVIEW OF CURRENT TRENDS..... 34
- **Rozhi Tomas**
CONSTRUCTIVE AND LANDSCAPE ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES 49

THE LANDSCAPE AS AN ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM AND RECREATION SECTOR

- **Kiziun Alla**
CONSTRUCTIVE AND LANDSCAPE ZONING OF EXTREME TOURISM DEVELOPMENT WITHIN PODILLIA..... 56

- **Voyna Inna**
GEOLOGICAL AND GEOMORPHOLOGICAL FEATURES OF VINNYTSIA REGION LANDSCAPES AS A BASIS FOR GEOTOURISM DEVELOPMENT. 66

- **Omelchenko Viktoria**
RECREATIONAL POTENTIAL OF VALLEY LANDSCAPES OF SMALL RIVERS OF THE MIDDLE BUG REGION 75

ANTHROPOGENIC PROCESSES AND PHENOMENA IN MODERN LANDSCAPES

- **Kanskyi Volodymyr, Kanska Viktoriia, Denysyk Bogdan**
GULLY EROSION OF SOIL COVER IN FOREST ANTHROPOGENIC LANDSCAPES..... 86

- **Koptieva Tetiana**
SURFACE QUARRY-DUMP TIER OF MINING-INDUSTRIAL LANDSCAPES OF THE KRYVYI RIH LANDSCAPE-TECHNICAL SYSTEM..... 95

- **Lebedovskyi Artem**
NATURAL AND ANTHROPOGENIC DIFFERENTIATION OF MODERN LANDSCAPES IN EASTERN PODILLIA..... 106

УДК 911.5:303.72(100):352-043.86](045)
DOI: 10.31652/2786-5665-2025-7-49-55

Рожі Т. А.
викладач кафедри географії, геодезії та землеустрою
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна
tomas.rozhi.@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-6794-9662

КОНСТРУКТИВНО-ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. Здійснено аналіз публікацій зарубіжних науковців щодо раціонального використання ландшафту територіальних громад для подальшого його впровадження в Україні. У процесі дослідження використано принципи послідовності, комплексності та взаємозв'язку з відповідними методами – аналізу і синтезу наукових узагальнень ГІС-технологій. Розглянуто проблему розуміння зарубіжними науковцями понять «територія», «ландшафт» і «територіальний ландшафт», показано, що їх використовують «вільно» і єдиної думки не має. Це призводить, інколи, до нечіткого вирішення проблеми, особливо у сфері планування структури ландшафту територіальних громад. Зарубіжні науковці ландшафтну структуру розглядають як чинник, що впливає на надання сучасних екосистемних послуг. Значна увага приділяється якості ландшафту територіальних громад, яку визначають шляхом використання ландшафтних оцінки метрик. Зазначається, що поєднання результатів оцінки якості і структурного аналізу ландшафту територіальних громад, один із реальних шляхів їх подальшого розвитку.

Ключові слова: територіальна громада, ландшафт, територія, територіальний ландшафт, метризація, раціональне природокористування.

Rozhi Tomas. CONSTRUCTIVE AND LANDSCAPE ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Abstract. The formation of new and development of existing territorial communities requires taking into account not only Ukrainian but also foreign experience in rational nature management. The purpose is to analyze the publications of foreign scientists on the rational use of the landscape of territorial communities for its further implementation in Ukraine.

In the course of the study, the principles of consistency, complexity and interrelation with the relevant methods - analysis and synthesis of scientific generalizations of GIS technologies - were used. It is noted that Ukrainian geographers and landscape scientists have so far paid little attention to this problem. The problem of understanding by foreign scientists of the concepts of «territory», «landscape» and «territorial landscape» is considered, it is shown that they are used «freely» and there is no consensus. This sometimes leads to an unclear solution to the problem, especially in the field of planning the landscape structure of territorial communities. The article shows the importance of landscape studies for balanced territorial planning and knowledge of the landscape structure of community territories. Foreign scientists consider landscape structure as a factor that affects the provision of modern ecosystem services. Considerable attention is paid to the quality of the landscape of territorial communities, which is determined by using landscape assessment metrics. It is noted that the combination of the results of quality assessment and structural analysis of the landscape of territorial communities is one of the real ways of their further development. The analysis of foreign experience in the development of territorial communities, especially measures for the rational restructuring and further use of the landscape structure of their territories, should be continued. This experience will be essential in the postwar years of development of territorial communities in Ukraine.

Keywords: territorial community, landscape, territory, structure, metrization, rational nature management.

Актуальність дослідження. У процесі розбудови територіальних громад постає низка проблем раціонального використання природних ресурсів та ландшафтних особливостей їх територій. Ці проблеми стосуються не лише жителів територіальних громад, але й науковців, зокрема географів та ландшафтознавців. Територія кожної громади знаходиться не в ізольованому просторі, а у тісному взаємозв'язку з іншими територіальними громадами.

Врахування загального досвіду раціонального природокористування є актуальним для кожної територіальної громади. Не менш важливими є і знання зарубіжного досвіду розвитку територіальних громад. Аналітичний огляд наукових публікацій з цієї проблеми показує наявність суттєвих розробок як із загальних, так і конкретних проблем. Їх детальний аналіз необхідний для розробки варіантів розвитку територіальних громад, особливо у сфері раціонального природокористування та реконструкції наявного ландшафту. Це не означає, що місцевим жителям науковці-географи мають рекомендувати розбудовувати територіальні громади виключно як це є у зарубіжних країнах.

Зарубіжний досвід має підсилити наш віковий досвід раціонального природокористування і в сукупності формувати найбільш вдалий у кожних конкретних умовах варіант розвитку територіальної громади.

Мета дослідження – здійснити аналіз публікацій зарубіжних науковців стосовно вирішення сучасних проблем раціонального природокористування й оптимізації наявної структури ландшафту територіальних громад.

Аналіз попередніх досліджень. У наукових публікаціях українських географів та ландшафтознавців поки що немає аналізу досліджень зарубіжних науковців присвячених розвитку територіальних громад, а тим більше, застосування цього досвіду в Україні. У цьому досліджені здійснено аналіз лише окремих публікацій за минулі 20 років. Подальший їх розгляд буде зроблено в наступних статтях або в окремих виданнях присвячених тим чи іншим проблемам розвитку територіальних громад.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження слугували системний та логічний наукові підходи; принципи послідовності, взаємозв'язку, взаємозумовленості та комплексності і належні їм методи: аналізу і синтезу, теоретичного узагальнення та систематизації фактів. Методи ГІС-технологій використанні як наскрізні.

Результати дослідження. На початку XXI ст. питання «що таке територія» є спірним. Воно немає однозначної відповіді і дискутується у численних теоретичних дослідженнях, концепціях та лінгвістичних аналізах. Упродовж минулих двадцяти років французький термін «територія» переважно використовувався франкомовними суспільними географами і має часткове використання за межами франкомовної спільноти *(Барето, 2016)*. Більше того, упродовж десятиріччя цей термін був у моді і виходив з неї. Англомовні традиції наукових досліджень залишилися близькими до оригінального розуміння території як області з межами, контрольованої політичною владою. Франкомовні традиції, з іншого боку, поступово розширили концепцію, додавши соціальні, символічні та культурні виміри, а також перенісши їх на інші масштаби, ніж національна держа-

ва. Останнє, принаймні частково зумовлено процесом децентралізації у Франції, який призвів до створення нових місцевих органів влади *(Ельден, 2010)*.

У розумінні зарубіжних науковців є кілька типів територій, які часто переплітаються. Хоча політичні та адміністративні території відповідають первісному значенню «територія», концепція біофізичних територій виходить за межі суворого етологічного поняття території. Території, зосереджені на почутті приналежності, були підкреслені в людській (антропогенній) географії при вивченні зв'язків між територіями, індивідуальними ідентичностями та колективними ідентичностями. Стверджується, що три ключові елементи визначення території є загальними і визнаються всіма дисциплінами *(Карон, 2015)*. По-перше, територія є елементом безперервного, обмеженого простору. Другий елемент визначення стосується ідентичності та власності: територія належить соціальній групі, яка ідентифікує себе з цією територією. Тут поняття власності виходить за межі, але не виключає, прав власності. Вона також не обов'язково відповідає адміністративним межам. Третім елементом територіального визначення є те, що воно визнає специфічні аспекти управління та контролю над територією. Однак, територія не обов'язково управляється або контролюється в формальному сенсі: у багатьох випадках немає уряду території. Її розвиток виникає з міжмасштабних взаємодій між зацікавленими сторонами.

Англомовна література пропонує низку пов'язаних концепцій, які прагнуть подолати акцент на ідентичності та політичному вимірі в англійському терміні «територія» *(Елден, 2010)*. Основні концепції включають «простір» (кількісна географія) та «місце» (людська географія). Концепція «місця» була детальніше досліджена та обговорена британськими і північноамериканськими науковцями *(Туан, 2018; Джексон, 1984)*.

Ключовим поняттям, яке тісно пов'язане з терміном «територія», є «ландшафт». На питання «що таке ландшафт?», можливо, навіть складніше відповісти, ніж на питання «територія». Було зазначено, що «ландшафт є предметом дослідження, що не належить нікому» *(Тіллі & Камерон-Дом, 2017)*. А Джон Стілго, провідний сучасний науковець у галузі ландшафту, зауважує, що «ландшафт позначає щось настільки складне, багатогранне та вражаюче, що краще не сприймати свої запитання занадто серйозно» *(Стігло, 2015. р. 219)*. Наукова література про ландшафт є обширною і має давні традиції у зарубіжній географії. Два поширені визначення ландшафту звучать як «зовнішній світ, опосередкований людським суб'єктивним досвідом» *(Косгров, 1984)* та «Простір, навмисно створений для прискорення або сповільнення процесу природи» (Джексон, 1984). В Європі багато з останніх досліджень ландшафту були зацікавлені та надихнуті Європейською конвенцією з ландшафту (ЄКЛ), підписаною у Флоренції, Італія, у 2000 році. ЄКЛ визначає ландшафт як «область, сприймана людьми, чий характер є результатом дії та взаємодії природних та/або людських чинників» *(Рада Європи, 2000. с. 3)*.

У статті науковець Олвіг *(1996)* розглянув дисциплінарну дематеріалізацію ландшафту, віддаючи перевагу деконструкції соціальної структури простору, місця та ландшафту над матеріалістичними/реаліс-

тичними перспективами. Занепокоєння Олвіга полягає у «віртуальній реальності постмодерного ландшафту», і у цій статті він намагався відновити «субстантивну природу ландшафту». Під субстантивним Олвіг розумів «реальний, а не очевидний» і «належні до субстанції речі». Він також був стурбований ландшафтом як «реальним» феноменом – фіксованим, постійним або нерухомим, таким як земельні наділи. У наступній статті, спираючись на Латура та Гайдеггера, Олвіг розглядає паралельну, але дещо іншу тенденцію, а саме, що значення ландшафту змінюється з того, що він є «політикою, що стосується субстантивних речей які мають значення», тобто, що він стає «просторовим зібранням фізичних речей як матерією» *(Олвіг & Гайденггер, 2013. с. 251)*.

Закономірно, що при такому розумінні понять «територія» і «ландшафт» у зарубіжних науковцях постає питання: «Територія і ландшафт – одне й те саме, чи ні?». Чи є суттєва різниця між територією (у її французькому значенні) та ландшафтом? Хоча англомовні науковці, надають перевагу ландшафту, поряд з ключовими термінами, такими як простір і місце; франкомовні науковці, стверджують, що територія та пейзаж (французький термін для ландшафту) можуть використовуватися взаємозамінно.

Якому з цих термінів буде надано перевагу, залежатиме від дисциплін, наукових шкіл, думки та об'єктів дослідження. Екологи, ймовірно, віддадуть перевагу ландшафту, особливо якщо їх спеціалізація – ландшафтна екологія, тоді як гуманітарні географи та агрономи можуть віддати перевагу території. Ландшафтна екологія явно враховує простір, визнаючи людей як невід'ємну частину екологічної системи та підкреслюючи просторову і тимчасову гетерогенність вивчених середовищ *(Ондам, 2018)* пропонують «науку про сталий розвиток ландшафтів» як інтерфейс між ландшафтною екологією та наукою про сталий розвиток. Загалом, більшість зарубіжних науковців сходяться до думки, що краще «вільно» використовувати поняття «територія» і «ландшафт» у процесі пізнання розвитку територіальних громад.

Однак є й інше бачення понять «територія» і «ландшафт» та їх поєднання. Враховуючи концептуальне значення поняття «ландшафт», було визначено, що територія за своєю суттю є ландшафтом і може розглядатися як особливий тип ландшафту. Цей специфічний тип ландшафту, який охоплює географічний регіон, можна відрізнити від інших типів ландшафтів, назвавши його «територіальним ландшафтом». Крім того, територія, як ландшафт, складається з поєднання природних і антропогенних ландшафтів. Інтеграція цих елементів створює територіальний ландшафт регіону, який відіграє фундаментальну роль у формуванні та трансформації територіальної ідентичності Тому поняття територіального ландшафту принципово відрізняється від інших поширених термінів, пов'язаних з територією, таких як «екологія території» та «територіальне планування». На відміну від цих термінів, які в першу чергу зосереджуються на матеріальних аспектах території, таких як природа та екологія, концепція територіального ландшафту прагне інтегрувати нематеріальні аспекти – такі як ідентичність, пам'ять, почуття приналежності, естетика та символізм – у нерозривному зв'язку з матеріальними вимірами території *(Магсуді та ін., 2024)*.

Серед досліджень зарубіжних науковців стосовно раціонального, науково обґрунтованого розвитку територіальних громад, заслуговують на увагу ландшафтні вишукування для збалансованого територіального планування. При цьому зазначається, що ключовою областю де ландшафтознавство (часто застосовують й термін «географічне ландшафтознавство» або просто «фізична географія») може сприяти управлінню землею, є делімітація ландшафтних структур *(Франч-Пардо та ін., 2017)*. Такі структури є фундаментальними для формального соціально-економічного зонування та управління у територіальному плануванні. При цьому зауважується, що є багато методологій, які базуються на різних критеріях для делімітації та картографування ландшафтів. Вибір відповідної методології залежить від об'єкту дослідження та поставлених завдань або мети. Зокрема, для картографування ландшафту територіальної громади вважають за доцільне використовувати таких п'ять методологій: підбір або розробка геоморфологічної карти ландшафтів на основі форм рельєфу; аналіз геосистемних карт ландшафтів; оцінка характеру ландшафту; дослідження ландшафту на основі візуальних ландшафтних структур; тест пар зображень ландшафту *(Франч-Пардо та ін., 2017. с. 3)*. Однак, зазначається, що жодна із цих методологій не є універсальною, але кожна з них вносить важливі аспекти в аналіз ландшафту для управління землею в конкретних умовах сучасного розвитку територіальних громад.

Важливою проблемою західно-європейських науковців є обґрунтування землекористування територіальних громад через дослідження ландшафтної структури їх територій. Особливо це стосується громад де фоновими є рівнинні сільськогосподарські ландшафти. Зокрема в Австрії реалізовано міждисциплінарний дослідницький проект «SINUS – структурні особливості ландшафтної екології як індикатори сталого землекористування», спрямований на розробку «просторових індексів сталого землекористування» шляхом поєднання методів дистанційного зондування з екологічними польовими дослідженнями *(Wrbha, 1999)*. У цьому проекті наголошується на значимості класифікацій досліджених ландшафтів та обґрунтовується використання загальновживаних індексів *(O'Hil та ін., 1988)* для опису ступеня антропогенної трансформації в культурних ландшафтах австрійських територіальних громадах.

Структура ландшафту територіальних громад, розглядається зарубіжними науковцями і як чинник, що впливає на надання численних екосистемних послуг. При цьому зазначається, що розуміння того, як структура ландшафту, склад і конфігурація землі, впливають на стабільне постачання екосистемних послуг, є критично важливим для покращення управління ландшафтом. У 130 муніципалітетах сільськогосподарського регіону півдня Квебеку (США), було використано багатовимірну структуру для кількісної оцінки ролі конфігурації та складу ландшафту у наданні 10 екосистемних послуг. Оскільки екосистемні послуги стають усе більше використовуваними для управління прийняття рішень щодо використання земель територіальних громад, кількісна оцінка значимості конфігурації та їх складу у наданні пакетів екосистемних послуг, покращує управління ландшафтом, допомагає зрозуміти, коли і де

просторовий малюнок ландшафту території громади є важливим і для якої кількості екосистемних послуг *(Ламі та ін., 2016)*.

Не менше уваги приділяється і якості ландшафту територіальних громад через використання ландшафтних метрик. Зазначається, що якість ландшафту (пейзажу) є природним ресурсом, який необхідно зберігати у відповідності до державних і міжнародних законодавств. Важливим показником для оцінки цього значення є структурне різноманітніття ландшафту. Хоча ландшафтні метрики є відомим інструментом для кількісної оцінки ландшафтних «візерунків», вони майже не використовуються в прикладному ландшафтному та екологічному плануванні. Результати застосування ландшафтних метрик вказують на те, що особливо індекс різноманітності Шеннона та щільність ландшафтних структур є придатними для отримання об'єктивної оцінки структурної організації як показника якості ландшафту будь-якого регіону, зокрема й території громади *(Гербст та ін., 2009)*.

Частина публікацій зарубіжних науковців стосується також проблем збереження спадщини територіальних громад та їх раціонального використання й заповідання.

Висновки. У процесі дослідження розвитку територіальних громад, зарубіжні науковці, зокрема й географи та ландшафтознавці, приділяють достатньо уваги як теоретичним, так і практичним аспектам їх раціонального функціонування. Із теоретичних дискусій заслуговує на увагу розгляд розуміння понять «територія» і «ландшафт» – як понять, що стосуються взаємовідносин між людськими суспільствами та їхнім довкіллям. У більшості досліджень поняття «територія» і «ландшафт» використовують вільно, як взаємозамінні, що часто призводять до неоднозначності їх розуміння та належного застосування у наукових дослідженнях розвитку територіальних громад. Як альтернатива, запропоновано використання поняття «територіальний ландшафт». Територія за своєю суттю є ландшафтом і може розглядатися як різновид ландшафту, що й концептуалізується у понятті «територіальний ландшафт».

Раціональне природокористування у межах територіальних громад зарубіжні науковці розглядають через структуру наявного у їх межах ландшафту, його якісні та кількісні характеристики. Для цього широко застосовують ландшафтні метрики. Оцінка якості ландшафту територіальної громади за допомогою ландшафтних метрик додається до об'єктивного структурного аналізу, що й дає можливість реально планувати розвиток територіальної громади у майбутньому. Вважаємо, що подальший детальний аналіз публікацій зарубіжних науковців стосовно розвитку територіальних громад на часі не лише географів та ландшафтознавців, але й науковців інших галузей науки.

Список використаних джерел

Barreteau, O., Giband, D., Schoon, M., Cerceau, J., DeClerck, F., Ghiotti, S., James, T., Masterson, V., Mathevet, R., Rode, S., Ricci, F., & Therville C. (2016). Bringing together social-ecological system and territoire concepts to explore nature-society dynamics. Ecology and Society 21(4). 42. https://doi.org/10.5751/ES-08834-210442.

Caron, P. (2015). Territory: With Government And Market, A Major Institutional Component To Achieve Resilience. Natures Sciences Sociétés, 23. 175–182. https://doi.org/10.1051/nss/2015038.

Cosgrove, D. (1984). Social Formation and Symbolic Landscape; University of Wisconsin. Press: Madison. WI. USA.

Council of Europe. European Landscape Convention. (2000). Available online: https://www.coe.int/en/web/landscape (accessed on 24 February 2025).

Elden, S. (2010). Land, terrain, territory. Progress in Human Geography, 34(6). 799-817. https://doi.org/10.1177/0309132510362603.

Franch-Pardo, I, Brian, M. Napoletano, G. B., Barrasa, S, & Luis Cancer-Pomar (2017). The Role of Geographical Landscape Studies for Sustainable Territorial Planning. Sustainability, 9(11). 2123. https://doi.org/10.3390/su9112123.

Herbst, H., Förster, M., & Kleinschmit, B. (2009). Contribution of landscape metrics to the assessment of scenic quality - the example of the landscape structure plan Havelland/Germany. Landscape Online. 10. https://doi.org/10.3097/LO.200910.

Jackson, J. B. (1984). Discovering the Vernacular Landscape. Yale University Press: New Haven. CT. USA.

Lamy, T., Liss, K., Gonzalez, A., & Bennett, E. M. (2016). Landscape structure affects the provision of multiple ecosystem services. Environmental Research Letters, Volume 11. Number 12. 1-9. https://doi.org/10.1088/1748-9326/11/12/124017.

Maghsoudi Amin, Seyed Amir Mansouri & Saeed Haghir. (2024). Territorial Landscape: Explaining the Relationship Between the Concept of Territory and Landscape. Manzar. Vol. 16. Issue 68. 48-59 10.22034/manzar.2024.461220.2291.

Olwig, K. R. (1996). Recovering the Substantive Nature of Landscape. Annals of the Association of American Geographers. 86(4). 630–653. https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1996.tb01770.x.

Opdam, P., Luque, S., Nassauer, J., Verburg, P. & Wu, J. (2018). How can landscape ecology contribute to sustainability science? Landscape Ecol 33. 1–7. https://doi.org/10.1007/s10980-018-0610.

Stilgoe, J. R. (2015). What Is Landscape? MIT Press: Cambridge. MA. USA. London. UK.

Tilley C., Cameron-Daum K. (2017). Anthropology of Landscape: The Extraordinary in the Ordinary; UCL Press: London. UK.

Tuan, Y.-F. (2018). Lugar: uma perspectiva experiencial / Place: an experiential perspective. Geograficidade, 8 (1). 4-15. https://doi.org/10.22409/geograficidade2018.81.a27150.

Wrbka, T., Szerencsits, E., Reiter, K. & Kiss, A. (1999). Identifying sustainable land-use by describing landscape structure. A case study inalpine and lowland agricultural landscapes of Austria. Transactions on Ecology and the Environment vol 27, WIT Press. https://doi.org/10.2495/ECO990201.

Статтю надіслано до редколегії 05.03.2025 р.